

morbidity rate growth, which leads to the fact that about 75 % of adult diseases are a consequence of lifestyle in childhood and adolescence.

The analysis of creating of the health-saving environment in education institutions indicates a lasting impact on children's health of socioeconomic, teaching and environmental factors that have didactic origin nature. Among these factors are often called: intensification of the educational process; stress which is a consequence of the authoritarian pedagogy; systematic early start of pre-school education; inconsistency of the software and technology training with functional and age peculiarities of pupils; failure to comply with basic physiological and hygienic requirements of the educational process; lack of teachers' training of in the children's health development; shortcomings in the existing system of physical education.

The main causes of the deterioration of the students' health in secondary schools are: violation of psycho-hygienic and hygienic requirements of the educational process; violation of a rest regime; lack of sufficient motor activity; constant stress associated with congestion training programs; bad selection and inefficient use of educational technologies during teacher training; authoritarian style of communication; lack of knowledge on the psychology and physiology of teachers and educators; low level of training and educational work with students on a healthy lifestyle; lack of teachers and parents' necessary knowledge to preserve and strengthen the health of children.

Practical activity of the future biology teachers, which was carried out during the pedagogical practice in secondary schools led to the convincing conclusion that the current intensification of the educational process, curriculum overload is the biggest negative factor of general health-saving environment that adversely affects the level of students' health.

Key words: *health-saving, health-saving technology, didactic origin factors that affect negatively the level of children's health.*

УДК 37.013.42

Г. Л. Єфремова

КЗ Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ-ОРГАНІЗАТОРІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто особливості формування готовності педагогів-організаторів до інноваційної професійної діяльності. Готовність визначено як інтегративну якість особистості, яка характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного й оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності, що проявляється в прагненні до інноваційної діяльності та в підготовленості до її здійснення на професійному рівні. Мета дослідження зумовлена необхідністю визначення особливостей формування готовності педагогів-організаторів до інноваційної професійної діяльності. У дослідженні використано теоретичні методи (аналіз, систематизація й порівняння науково-теоретичного матеріалу) для узагальнення теоретичних ідей з проблеми та уточнення понятійно-категорійного апарату дослідження.

Ключові слова: *готовність, структура готовності, компоненти готовності фахівця, професійна діяльність, педагог-організатор, інновації, інноваційна діяльність.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших передумов модернізації національної системи освіти України є трансформація підходів до фахової підготовки вчителя, спрямована на формування

готовності освітян до інноваційної професійної діяльності. Оскільки готовність педагога до розроблення, апробації та впровадження в навчально-виховний процес педагогічних інновацій постає як необхідний компонент його професійної готовності.

Дослідження дефініції «готовність» розповсюджується на міждисциплінарний науковий простір, про що свідчить інтерес до означеного феномену з боку соціології, педагогіки, психології тощо. Слід зазначити, що як наукова категорія «готовність до професійної діяльності» – була введена в науковий обіг наприкінці XIX ст. Так, спочатку це поняття розглядалось як особливий психічний стан і ототожнювалося з настановою (Д. Узнадзе та ін.), у подальшому – як якісний показник процесу саморегуляції людини – як інтегративна якість особистості, що є передумовою успішної професійної діяльності (В. Шадриков та ін.).

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі існує безліч наукових досліджень, які, на жаль, не дозволяють сформулювати цілісного уявлення про «готовність» як наукову дефініцію, оскільки відображають лише окремі аспекти зазначеного явища й досить часто демонструють співіснування значної кількості протилежних формулювань і суперечливих визначень досліджуваного поняття.

Узагальнення результатів наукових пошуків А. Ковальова, К. Платонова, В. Шадрикова та ін., надало можливість виокремити два основні контексти розгляду поняття «готовність».

З одного боку, (психофізіологічний контекст) – готовність трактується як особливий психофізіологічний стан людини, який забезпечує швидкість актуалізації необхідного досвіду. У цьому випадку сутність готовності, яка ототожнюється з настановою, виявляється в передстартовій активності психічних функцій особистості, що дозволяє людині успішно розв'язувати завдання професійної діяльності.

Характерним для психофізіологічного контексту є такі визначення категорії «готовність»:

- передстартова активізація психічних функцій [2];
- дієвий стан особистості, що виявляється в здатності до продуктивної реалізації знань, умінь та навичок і дозволяє особистості швидко орієнтуватись;
- це здатність продуктивно реалізовувати рішення, яке було прийнято, створювати творчу обстановку [4].

З іншого боку, (інтегративний контекст) – готовність розглядається науковцями як інтегративна якість суб'єкта (цілісний вияв або спрямованість особистості, складна динамічна структура взаємопов'язаних особистісних компонентів тощо), що є передумовою успішної професійної діяльності. У своїх дослідженнях В. Урський трактує «готовність» як спрямованість особистості, що передбачає потреби, переконання, погляди,

ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, уміння й установки на певну поведінку в незвичних умовах [4].

У нашому дослідженні ми поділяємо думку К. Дурай-Новакової [1], яка визначає «готовність» як складне особистісне утворення, багатопланову і багаторівневу систему якостей, властивостей і станів, які в своїй сукупності дозволяють певному суб'єкту більш чи менш успішно здійснювати діяльність. Дослідниця у своїх працях розглядає «готовність» одночасно у трьох вимірах:

- як активний психофізіологічний стан особистості, що спричиняє діяльність;
- як інтегративну якість особистості, здатної до успішної професійної діяльності;
- як результат професійної підготовки та професійної діяльності.

На наш погляд, зазначений підхід є цілком слушним, оскільки дозволяє дослідити готовність у всіх її вимірах і проявах. У зв'язку з цим, ми розглядаємо готовність як інтегративну якість особистості, що впливає на здатність до успішної професійної діяльності та формується в результаті спеціальної професійної підготовки.

Мета нашого дослідження полягає в необхідності визначення особливостей формування готовності педагогів-організаторів до інноваційної професійної діяльності.

Методи дослідження. Для розв'язання поставленої мети нами використано теоретичні методи дослідження: (аналіз, синтез, систематизація й порівняння науково-теоретичного матеріалу) для узагальнення теоретичних ідей з проблеми та уточнення понятійно-категорійного апарату дослідження.

Виклад основного матеріалу. Готовність вчителя до професійної діяльності стала предметом спеціальних досліджень учених, починаючи з 70-х років ХХ ст. Так, на думку В. Семиченко [2], готовність до професійної діяльності – це психічний стан, який містить:

а) операційну готовність, що вимагає термінової активізації людини, її залучення на певному рівні до діяльності;

б) функціональну готовність – усвідомлення людиною своїх цілей, оцінка існуючих постулатів, визначення найбільш імовірних способів дії, форм спілкування;

в) особистісну готовність, яка складається з пролонгованої активності особистості при залученні до виробничого процесу; вольових, інтелектуальних зусиль, оцінки ймовірності досягнення життєвих успіхів через діяльність.

У свою чергу, до структурних компонентів готовності до професійної діяльності науковці відносять:

а) операційний (володіння способами та прийомами діяльності, необхідними знаннями, навичками й уміннями);

б) емоційно-вольовий (емоційне переживання власного ставлення до діяльності, самоконтроль, самоуправління);

в) мотиваційний (інтерес до діяльності, усвідомлення відповідальності за виконання професійних завдань, бажання виконувати діяльність на високому професійному рівні) [4].

Подібно до цього, К. Дурай-Новакова [1] в структурі професійної готовності розрізняє:

а) мотиваційний компонент (професійно значимі потреби, інтереси та мотиви професійної діяльності);

б) пізнавально-оціночний компонент (знання й уявлення про зміст професії та вимоги до професійних ролей, засоби вирішення професійних завдань, самооцінка професійної підготовленості);

в) емоційно-вольовий компонент (почуття відповідальності за результати діяльності, самоконтроль);

г) операційно-дієвий компонент (мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь та навичок, адаптація до вимог і умов професійної діяльності);

д) настановчо-поведінковий компонент (налаштування на доброякісну роботу).

Тим часом, В. Сластьонін [3] виділяє такі компоненти готовності особистості до професійної діяльності:

а) психологічний компонент – сформована спрямованість на професійну діяльність, настанова на роботу, наявність інтересу до предмета діяльності, потреба в самоосвіті в цій галузі, розвинуте професійне мислення;

б) науково-теоретичний компонент – наявність відповідного об'єму суспільно-політичних, психологічних та спеціальних знань;

в) практичний компонент – наявність сформованих на відповідному рівні професійних вмінь та навичок;

г) психофізіологічний компонент – наявність відповідних передумов для оволодіння професійною діяльністю та визначена спеціальністю сформованість професійно значущих якостей особистості;

д) фізичний компонент – стан здоров'я та фізичного розвитку відповідно вимогам професійної діяльності.

Аналіз вищеописаних наукових джерел (табл. 1) дозволяє дійти висновку про значні розбіжності в підходах науковців до визначення компонентного та структурного складу готовності до професійної діяльності.

Усе це дає змогу висловити нам такі припущення, що готовність є суттєвою передумовою цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності. Професійна готовність допомагає людині успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід,

особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудувати свій спосіб дій при появі непередбачених перепон.

Таблиця 1

Структура готовності до професійної діяльності

Підходи до визначення структури готовності	Компонентний склад готовності
Культурологічний підхід (О. Міщенко та ін.)	Професійні знання; педагогічні уміння; досвід мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічної професії; досвід творчої педагогічної діяльності
Особистісний підхід (С. Єлканов, Л.Кондрашова та ін.)	1. Загальнопедагогічні якості; професійні якості; індивідуальні психологічні якості. 2. Мотиваційний компонент; пізнавально-операційний компонент; емоційно-вольовий компонент; психофізіологічний компонент. 3. Професійно-педагогічна спрямованість; педагогічні здібності; професійно-педагогічні знання, уміння й навички; особистісні якості вчителя, що відповідають професійній етиці, вольові риси характеру
Особистісно-функціональний підхід (Л. Веретенников та ін.)	<i>Особистісні компоненти:</i> мотиваційний, інформаційний, процесуально-діяльнісний і рефлексивний; <i>Функціональні компоненти:</i> здатність до здійснення конструктивної, організаційної, комунікативної та гностичної функцій педагогічної діяльності
Психофізіологічний підхід (Л.Хомич та ін.)	Образ структури певної педагогічної дії, спрямованість свідомості на її виконання
Функціональний підхід (В.Лозова, Р. Пенькова, Г.Сиротенко та ін.)	1. Здатність виконувати конструктивну, організаційну, комунікативну та гностичну функції професійної діяльності педагогів. 2. Прагнення і здатність учителя виконувати професійні функції. 3. Знання щодо способів професійної діяльності, проєктувальні, гностичні, конструктивні, організаційні та комунікативні вміння, які відповідають функціям діяльності вчителя
Інші підходи (С. Багаутдинова та ін.)	1. Теоретична обізнаність, емоційно-ціннісна дієвість, професійно-практична вмілість. 2. Гуманістична спрямованість особистості, професійні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка

Отже, готовність – це первинна, фундаментальна умова успішного виконання будь-якої діяльності.

Зупинимося докладніше на висвітленні особливостей готовності педагогів-організаторів до інноваційної діяльності та визначенні специфіки її формування. Слід зазначити, що загальний інтерес до проблематики підготовки педагогів-організаторів до інноваційної діяльності залишається підвищеним. Оскільки недостатньо дослідженими залишаються такі

аспекти проблеми, як сутність, структура й компоненти готовності педагогів-організаторів до інноваційної діяльності тощо.

Термін «інновація» походить від латинського слова «innovatis» – новий і в перекладі означає оновлення, новинка, зміна. Інновація в системі освіти означає запланований процес змін, результатом яких є модифікація мети та змісту, методів, форм і технологій навчання й виховання.

Існує декілька точок зору щодо сутності інноваційної діяльності. По-перше, її визначають як створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно-педагогічні відносини. По-друге, її характеризують як найвищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво нового в педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві й проявляється в цілепокладанні, визначенні мети, завдань, змісту, а також технологій інноваційного навчання.

У свою чергу, готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [4]. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності.

У своїх працях В. Сластьонін визначає критерії готовності педагога до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності в інноваційній діяльності, готовності до творчої діяльності з нововведень у школі;
- упевненість у тому, що нововведення призведе до позитивних результатів;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- рівень технологічної готовності до виконання інноваційної діяльності, позитивна оцінка власного попереднього досвіду в світлі інноваційної діяльності;
- здатність до професійної рефлексії [3].

Зважаючи на викладене вище, під готовністю педагогів-організаторів до інноваційної діяльності ми розуміємо інтегративну якість особистості, яка характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного й оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності, що проявляється в прагненні до інноваційної діяльності та в підготовленості до її здійснення на професійному рівні. Оскільки, на наш погляд, однією з важливих якостей

педагога-організатора та умовою успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Зокрема, педагог-організатор є безпосереднім організатором діяльності учнів у шкільному колективі, координатором виховних впливів та ініціатором педагогічної взаємодії школи та сучасної сім'ї. Оскільки саме він безпосередньо взаємодіє як з учнями, так і з їх батьками, щиро прагне допомогти дітям у вирішенні їхніх шкільних та міжособистісних проблем, організовує шкільне та позашкільне життя учнів. Планує і організовує позаурочну виховну роботу з дітьми, підлітками, молоддю в освітніх установах. Вивчає індивідуальні особливості учнів, сприяє розвитку їх здібностей, талантів, навичок самодіяльності, самоврядування, організації змістовного дозвілля і відпочинку. Спільно з педагогічними колективами, колективами установ культури, мистецтв, спортивними товариствами, творчими спілками, громадськими об'єднаннями, сім'єю розвиває мережу гуртків, секцій, клубів, об'єднань за інтересами, залучає в них дітей, підлітків.

Бере участь в організації літнього відпочинку й оздоровлення учнів, вихованців в освітніх установах, за місцем проживання.

Функціональні обов'язки педагога-організатора спрямовані на організацію пізнавальної діяльності учнів, формування ефективних соціальних та міжособистісних відносин у шкільному колективі, реалізацію соціального захисту дітей, вирішення проблеми організації рекреативної сфери учнів, здійснення ефективної соціалізації особистості в умовах шкільного колективу.

Водночас, педагог-організатор повинен знати основні закономірності особистісного розвитку дітей, підлітків, молоді, специфіку їх потреб, інтересів, мотивів, ступінь їх задоволення; цілі, принципи, зміст, особливості навчально-виховної роботи в соціальному середовищі, школі, сім'ї, за місцем проживання, в дитячих, підліткових, молодіжних об'єднаннях, угрупованнях; сучасний стан і тенденції розвитку дитячих, підліткових, молодіжних спільнот, рухів, організацій, їх роль, місце у становленні особистості дитини; ефективні форми і методи навчання та виховання, засади організації дитячого, молодіжного дозвілля, спілкування; соціально-економічні, культурні, екологічні, інші умови; нормативне забезпечення навчально-виховного процесу; вміти ефективно застосовувати теоретичні професійні знання та інноваційні технології в практичній педагогічній діяльності тощо.

У свою чергу, формування готовності педагогів-організаторів до інноваційної діяльності передбачає наявність відповідних моделей. Однією з існуючих у сучасній науці й практиці моделей є модель підготовки педагогів до використання інноваційних технологій В. Сластьоніна, Л. Подимової, О. Козлової, яка включає такі взаємозумовлені компоненти:

а) поінформованість про інноваційну педагогічну технологію шляхом:

- оволодіння змістом та методикою інноваційних педагогічних технологій;
- оволодіння технологією розробки та застосування педагогічних інновацій;
- визначення особистісної позиції щодо необхідності використання інноваційних педагогічних технологій на практиці;

б) технологізованість у формуванні компетентності педагогів щодо розробки та використання інноваційних педагогічних технологій;

в) результативність підготовки педагогів до використання інноваційних педагогічних технологій та її оцінку.

Тим часом, у результаті формувальної роботи підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог-організатор має набути такі професійні й особистісні якості: усвідомлення змісту й цілей освітньої діяльності в контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи; здатність вибудувувати цілісну освітню програму, яка врахувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири; співвіднесення сучасної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітньо-виховного процесу за критеріями інноваційної діяльності; здатність бачити індивідуальні здібності дітей і виховувати відповідно до їх особливостей; володіння виховними технологіями, формами й методами інноваційного навчання, використання доступних для дітей форм рефлексії та самооцінки; здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати форми культурного самовираження учнів; усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Висновки. Таким чином, готовність до інноваційної діяльності є інтегративною якістю особистості, що характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності, що проявляється в прагненні до інноваційної діяльності, у підготовленості до її здійснення на професійному рівні.

Формування готовності педагогів-організаторів до інноваційної діяльності є процесом, який дозволяє допомогти фахівцю в розвитку його ціннісних орієнтирів, гуманістичної спрямованості, усвідомленні технологій вирішення професійно-педагогічних проблем, осмисленні ним результатів педагогічних інновацій, виробленні критеріїв їх аналізу та оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 19.00.07 / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с.
2. Семиченко В. А. Психологія особистості / В. А. Семиченко. – К. : Видавець Ешке О.М., 2001. – 427 с.
3. Слостенин В. А. Педагогика. Инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – 223 с.

4. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності : методичний посібник / В. І. Уруський. – Тернопіль : ТОКІППО, 2005. – 96 с.

РЕЗЮМЕ

Ефремова Г. Л. Формирование готовности педагогов-организаторов к инновационной профессиональной деятельности.

В статье рассмотрены особенности формирования готовности педагогов-организаторов к инновационной профессиональной деятельности. Готовность определена как интегративное качество личности, которое характеризуется наличием и определенным уровнем сформированности мотивационно-ориентационного, содержательно-операционного и оценочно-рефлексивного компонентов в их единстве, которое проявляется в стремлении к инновационной деятельности и в подготовленности к ее осуществлению на профессиональном уровне. Цель исследования предопределена необходимостью определения особенностей формирования готовности педагогов-организаторов к инновационной профессиональной деятельности. В исследовании использованы теоретические методы (анализ, систематизация и сравнение научно-теоретического материала) для обобщения теоретических идей по проблеме и уточнению понятийно-категорийного аппарата исследования.

Ключевые слова: *готовность, структура готовности, компоненты готовности специалиста, профессиональная деятельность, педагог-организатор, инновации, инновационная деятельность.*

SUMMARY

Efremova H. Forming the readiness of teachers-organizers to the innovative professional activity.

The article is devoted to the problem of forming the readiness of teachers-organizers to the innovative professional activity. The readiness is defined as a integrative quality of a personality which is characterized by the presence and some level of formation of motivational and orientation, informative and operational, evaluative and reflexive components in the unity, that reveals itself in aspiration to innovative activity and being ready to its performance on the professional level.

The scientific literature analysis testifies to the fact that there are a lot of researches which, unfortunately, do not allow forming the unique idea about the "readiness" as a scientific notion as they reflect only some aspects of the mentioned above notion and very often show coexistence of many opposite definitions and contradictory notions of the phenomenon researched.

In the context of our research tasks the readiness is defined as a substantial precondition of goal-oriented activity, its regulation, stability and effectiveness. Professional readiness helps a person fulfill his duties successfully, use his knowledge, experience, personal qualities correctly, retain self-control and change his way of actions in case of unpredictable barriers occurrence.

On the other hand, readiness to innovative pedagogical activity is a peculiar personality condition which assumes motivational and evaluative attitude of a teacher-organizer to his professional activity, his possession of effective methods and means of achieving pedagogical aims, having the ability to creativity and reflection. It is the basis for active social, professional and pedagogical subject stand, which stimulates to innovative activity and contributes to its productivity.

Thus, forming the readiness of teachers-organizers to innovative activity assumes the following models with the next interdependent components:

a) being well-informed about the innovative pedagogical technique;

b) *being well-technologized in forming teachers' competence in working out and using innovative pedagogical techniques;*

c) *having results in teachers training to applying innovative pedagogical technologies and their assessment.*

Forming the readiness of teachers-organizers to innovative activity is a process which gives a specialist the possibility to develop his value scale, humane orientation, understanding the technology of solving professional and pedagogical problems, his interpreting the results of pedagogical innovations, working out the criteria of their analysis and assessment.

Key words: *readiness, the readiness structure, specialist readiness components, professional activity, teacher-organizer, innovations, innovative activity.*